

Sergiusz WASIUTA

WPLYW POLITYKI PARTNERSTWA WSCHODNIEGO NA GEOPOLITYCZNĄ PRZYSZŁOŚĆ UKRAINY

Abstrakt

Położona w samym sercu Europy, mając dobrą lokalizację geograficzną oraz bogate zasoby naturalne, Ukraina jest buforem między ambitną Rosją a światem zachodnim, zmuszona do ciągłego stosowania podwójnych standardów w swojej działalności politycznej pod wpływem czynników, które nie zawsze są ukraińskimi interesami narodowymi. Idea narodowa jest tym czynnikiem, który chroni Ukraińców przed wynarodowieniem, określa charakter i perspektywy rozwoju narodu ukraińskiego.

Słowa kluczowe: Partnerstwo Wschodnie, Ukraina, geopolityka.

Od zarania dziejów Europa przywiązywała wielką wagę do rozwoju stosunków z Ukrainą. Kraj ten był postrzegany jako jedno z pierwszych państw, wobec którego UE jeszcze w dniu 11 grudnia 1999 r. wypracowała wspólną strategię Rady Europejskiej w sprawie Ukrainy (1999/877/WPZiB), w ramach której „UE uznaje europejskie aspiracje Ukrainy i proeuropejski wybór Ukrainy. UE i jej Państwa Członkowskie pragną podzielić się z Ukrainą swoim zróżnicowanym doświadczeniem w budowaniu nowoczesnych struktur politycznych, ekonomicznych, społecznych i administracyjnych, w pełni uznając, że główna odpowiedzialność za przyszłość Ukrainy spoczywa na niej samej”¹.

Polska wspierała pomysł tworzenia wschodniego wymiaru polityki UE, niejednokrotnie inicjowała na forum międzynarodowym próby zmiany w tym kontekście sytuacji wokół Ukrainy oraz jej statusu, opierając się na wspólnych wartościach i interesach².

¹ *Wspólna Strategia Rady Europejskiej z dnia 11 grudnia 1999 w sprawie Ukrainy (1999/877/WPZiB),*

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:18:01:31999E0877:PL:PDF>

² K. Dośpiał-Borysiak, T. Kapuśniak, *Wschodni wymiar w polityce Unii Europejskiej*, „Studia Europejskie”, 2008, Nr 4, s.219-237; I. Solonenko, *Wschodni wymiar Unii Europejskiej- spojrzenie Ukrainy*, W: *Wymiar Wschodni Unii Europejskiej*, pod red. M. Zamarlik, Kraków, 2004, s. 44.

Wielu czołowych polskich polityków w decydujących momentach wspierało różne wydarzenia historyczne w Ukrainie³. O celach i charakterze polskiej polityki na Wschodzie świetnie napisał wybitny publicysta Maciej Łętowski, który polemizując z Aleksandrem Smolarem, w kwestiach roli Polski w tym kontekście⁴, konkludował: „polityka Rzeczypospolitej musi być nowoczesna – unijna w formie, jagiellońska w treści. Albo Polska będzie regionalną potęgą, albo jej wcale nie będzie. Owszem, pozostanie na mapie Europy, ale jedynie jako peryferie świata zachodniego⁵”.

Polska polityka zagraniczna i dyplomacja zawsze znajdowały się w płaszczyźnie ciągłości zasad i kierunków działań. W tym kontekście dobrosąsiedzkie stosunki z Ukrainą były jednym z podstawowych celów, mimo że nie mogły pozbyć się stereotypów głównie ze względu na stan świadomości społecznej.

Formą współpracy UE z krajami Europy Wschodniej, w tym z Ukrainą stała się inicjatywa Partnerstwo Wschodnie w ramach Europejskiej Polityki Sąsiedztwa. Po raz pierwszy inicjatywa ta została oficjalnie zaprezentowana przez Polskę i Szwecję na posiedzeniu RE 26 maja 2008 r., a w czerwcu projekt został pozytywnie przyjęty na posiedzeniu RE. Założenia Partnerstwa przedstawili polski i szwedzki ministrowie spraw zagranicznych⁶.

Przyjęcie UE polsko-szwedzkiej inicjatywy Partnerstwa Wschodniego, oznaczało uznanie przez Brukselę kompetencji Polski w sprawach polityki wschodniej. Wspólna polsko-szwedzka inicjatywa Partnerstwo Wschodnie decyzją UE została przekształcona w ogólnoeuropejski projekt i od początku rozwijała się jako odrębny specjalnych instrument UE, ambitny program rozwoju instytucjonalnego⁷.

Partnerstwo Wschodnie nie jest próbą utworzenia przez UE strefy wpływów na Wschodzie, nie jest wymierzone przeciwko komukolwiek – zapewniał szef MSZ Radosław Sikorski, przedstawiając 8 maja 2009 r. w Sejmie informację o Partnerstwie. Szef MSZ zaznaczył, że Partnerstwo Wschodnie to „pierwsza polska autorska inicjatywa wprowadzona z sukcesem do polityki zewnętrznej UE”⁸. Partnerstwo Wschodnie nie jest gwarancją czy promesą przyszłego przystąpienia państw partnerskich do UE.

W wymiarze Partnerstwa Wschodniego Ukraina potrzebowała rozpoczęcia działań jednocześnie w różnych obszarach: zabezpieczenie dokumentów

³ A. Kwaśniewski, *Polska polityka wschodnia*, W: *Polska polityka wschodnia: materiały konferencji zorganizowanej w dniach 28-29 października 2005 roku we Wrocławiu*, Kolegium Europy Wschodniej, Wrocław 2005, s. 13.

⁴ *Guliwer i lilipuci, Wywiad z prof. Aleksandrem Smolarem*, „Gazeta Wyborcza”, 28-29.09.2002.

⁵ M. Łętowski, *Unijna w formie, jagiellońska w treści* [w:] „Gazeta Wyborcza”, 12-13 października 2002, <http://niniwa2.cba.pl/polskaunijnawformie.htm>. W 2011 r. w Federacji Rosyjskiej mieszkało 143 mln osób, PKB kraju wyniosło 1850,4 mld USD albo 13 tys. USD na osobę. W Niderlandach w 2011 r. mieszkało 17 mln osób, PKB kraju wyniosło 838,1 mld USD albo 50,2 tys. USD na osobę.

⁶ M. Ostrowski, A. Szostkiewicz, *Mocarstwo gestów*, „Polityka”, nr 5 (2690) z dnia 31.01.2009, s.80-81.

⁷ В. Мартинюк, *Східне Партнерство: фінішна пряма до затвердження* [w:] „Українська правда”, <http://www.pravda.com.ua/news/2009/3/4/90774.htm>, 10 marca 2009.

⁸ R. Sikorski: *Partnerstwo Wschodnie nie jest próbą tworzenia unijnej strefy wpływów* [w:] „Rzeczpospolita”, 7 maja 2009, <http://www.rp.pl/artukul/301889.html>.

zagranicznej podróży; porządku publicznego; kwestii migracji; ochrony praw człowieka. Podczas III Forum „Europa-Ukraina” 27 lutego 2009 r. szef Komisji integracji europejskiej ukraińskiego parlamentu Borys Tarasiuk podkreślał, że najslabszym punktem w realizacji tego technicznego planu jest brak odpowiedniego finansowania. Początkowo na Partnerstwo Wschodnie na lata 2010-2013 było przewidziane 250 mln euro. Jednak na posiedzeniu Rady UE z 23 lutego 2009 r. Komisarz UE Benita Ferrero-Waldner zaproponowała Komisji Europejskiej zwiększenie finansowania Partnerstwa Wschodniego do 600 mln euro. Ale Borys Tarasiuk podkreślał, że istnieje ewidentna nierównowaga w południowych i wschodnich obszarach polityki sąsiedztwa UE. W basenie Morza Śródziemnego UE przeznacza 2/3 swojej całkowitej pomocy, natomiast dla wschodnich partnerów tylko jedną trzecią ogólnej kwoty⁹. I nawet wzrost tej kwoty nie jest wystarczający do skutecznego wdrożenia na Ukrainie reform politycznych i gospodarczych.

Dla Ukrainy, która już w tym okresie rozpoczęła procesy negocjacyjne w sprawie umowy o stowarzyszeniu, o wolnym handlu, o ruchu bezwizowym, o przystąpieniu do Wspólnoty Energetycznej, Partnerstwo Wschodnie było szansą rozwoju w nowych ramach prawnych. Polska wsparła Ukrainę w jej ówczesnym dążeniu do UE i NATO, monitorowała wydarzenia i przebieg wyborów prezydenckich w Ukrainie w styczniu 2010 roku, stała po stronie ściślejszej współpracy instytucjonalnej UE z Ukrainą¹⁰. Według politologów, Ukraina również miała szansę stać się jednym z liderów Partnerstwa Wschodniego na przestrzeni b. ZSRR i tym samym wzmocnić swoją rolę, jako regionalnego lidera pod auspicjami UE¹¹. Ale jedynym możliwym sposobem dla Ukrainy uzyskania członkostwa w UE miało być zreformowanie życia społecznego dzięki współpracy w ramach Partnerstwa Wschodniego.

W dniu 22 listopada 2010 r. odbył się Szczyt UE-Ukraina, w przeddzień którego ministrowie spraw zagranicznych Polski i Szwecji złożyli stosowne deklaracje w sprawie ewentualnych zmian Partnerstwa Wschodniego, aby ożywić i uczynić go sprawnym i działającym efektywnie. Ale nie została ustalona strategia przeformatowania i restartu Partnerstwa Wschodniego i sformułowania celów, czego naprawdę potrzebuje Europa i sama Ukraina¹². W trakcie polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej, podczas Szczytu UE-Ukraina w Warszawie w grudniu 2011 r., miała być podpisana umowa stowarzyszeniowa. Ale z powodu uwężenia przedstawicieli ukraińskiej opozycji Bruksela wstrzymała

⁹ *Polska pięć lat w Unii Europejskiej*, pod red. S.Konopackiego, Łódź, Wydawnictwo Ibidem, 2009, s. 45.

¹⁰ *Роль Польщі у формуванні Східної політики ЄС* [w:] <http://naub.oa.edu.ua/2012/rol-polschi-u-formuvanni-shidnoji-polityky-es/>, 29.05.2012.

¹¹ А. Кудряченко, *Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього*, Видавництво Фенікс, Київ 2009, s. 201.

¹² *Роль Польщі у формуванні Східної політики ЄС* [w:] <http://naub.oa.edu.ua/2012/rol-polschi-u-formuvanni-shidnoji-polityky-es/>, 29.05.2012.

rozmowy z władzami w Kijowie decydując się jedynie na parafowanie umowy w marcu 2012 r.¹³

Największym problemem nadal był brak jasnych zobowiązań ze strony UE wobec większości krajów Partnerstwa Wschodniego. Jeśli ogólnie porównywać proces przystąpienia do UE kilku krajów Europy Środkowej, to ukraińscy eksperci wskazywali na to, że w przypadku tych krajów najpierw były podejmowane decyzje polityczne, niekiedy mimo realnego stanu gotowości kraju, a następnie UE okazywała realne wsparcie procesom akcesyjnym. W przypadku Partnerstwa Wschodniego wszystko dzieje się odwrotnie: najpierw UE stawia warunki, a następnie podejmuje decyzje.

Beneficjenci Partnerstwa odbierają procesy integracji europejskiej przede wszystkim jako możliwość realizacji konkretnych projektów, np. zniesienia lub liberalizacji reżimu wizowego. Prezydencja węgierska i polska w 2011 r. kojarzyły się krajom Partnerstwa Wschodniego, jako szansa sprawiedliwego rozwiązywania problemów sąsiedzkich, restartu polityki Partnerstwa Wschodniego, co w efekcie powinno było dodać świeży wiatr w jego nieco zwiędłe żagle. Zarzutem ze strony beneficjentów polityki Partnerstwa Wschodniego wobec jej realizacji jest to, że w ramach jednego podejścia próbuje się jednoczyć różne kraje¹⁴. Właściwie z punktu widzenia beneficjentów tego Partnerstwa może to wskazywać tylko raz jeszcze na to, że UE obawia się reakcji Rosji na jakiegokolwiek aktywne kroki ze strony UE.

Bardzo dużo zależy od politycznej determinacji i woli partnerów-beneficjentów. Natomiast w nurcie oczywistej gry słów i gestów z Ukrainy płyną jednocześnie dwa wzajemnie wykluczające się przekazy: z jednej strony proeuropejskie, z drugiej – proeuroazjatyckie. Prezydent Wiktor Janukowycz chce korzyści gospodarczych zarówno od UE (stowarzyszenie), jak i od Rosji (wejście do Związku Celnego w formule „3 plus 1”) bez zobowiązań politycznych, szuka szybkich pieniędzy, lawirując między Moskwą a Brukselą. W wywiadzie prasowym Wiktor Janukowycz powiedział, że „Ukraina szuka możliwości wzajemnie korzystnej współpracy ze Związkiem Celnym, bo państwa go tworzące są ogromnym rynkiem zbytu ukraińskich towarów”¹⁵.

Obecnie Ukraina nie jest już w stanie gospodarczo rozwijać się bez reform, odkładanych z powodu wyborów. I albo ustąpi żądaniom politycznym potencjalnych kredytodawców europejskich lub rosyjskich, albo pogrąży się w kryzysie. W 2013 r. weszła ze spadkiem produkcji przemysłowej, najniższymi od pięciu lat rezerwami walutowymi, dobijającym 40% deficytem handlowym i pierwszym od 12 lat zmniejszeniem dochodów budżetu (przy zwiększeniu jego deficytu o 1/3). Według wyliczeń Banku Światowego, w Europie Ukraina ustępuje tylko Mołdawii, jeśli chodzi o najniższy poziom PKB *per capita*. Wzrost PKB za 2012 wyniósł ok. 0,7%, przy zakładanym wcześniej 2,3%. Do końca 2013 r. hrywna może stracić na wartości nawet 50%. Choć to i tak lepiej niż w fatalnym

¹³ K. Nieczypor, *Stefan Fule rozwiewa ukraińskie nadzieje* [w:]

<http://eastbook.eu/2012/12/country/ukraine/stefan-fule-rozwiewa-ukraińskie-nadzieje/>?utm_medium=twitter&utm_source=twitterfeed, 3 grudnia 2012.

¹⁴ *Роль Польщі у формуванні Східної політики ЄС*, [w:] <http://naub.ua.edu.ua/2012/rol-polschi-u-formuvanni-shidnoji-polityky-es/>, 29.05.2012.

¹⁵ A. Rybczyński, *Janukowycz lawiruje*, [w:] „Gazeta Polska”, 2013, 9 stycznia, s. 23.

2009 r. (spadek PKB o 15%, dewaluacja hrywny o 60%), to prognozy są złe. Zagraniczne inwestycje w pierwszych trzech kwartałach 2012 r. zmniejszyły się o 9% w porównaniu z 2011 r. Wpływ na to ma międzynarodowa izolacja Ukrainy. Od niemal roku Prezydent Wiktor Janukowycz był *persona non grata* w USA i UE. Spośród 10 zagranicznych wizyt w 2012 r. tylko jedna była w kraju „zachodnim” – na Cyprze. Dla porównania, w latach 2010-2011 aż 24 z 25 wyjazdów było na Zachód. Ukraińska gospodarka znalazła się na progu recesji, a zdolność kredytowa Kijowa za granicą jest zarówno ograniczona, jak i uwarunkowana wprowadzeniem niepopularnych reform. Październikowe 2012 r. wybory parlamentarne pokazały spadek poparcia dla obozu Janukowycza. W 2012 r. rosyjski gaz kosztował Kijów ok. 12 mld dolarów. Zniżka ceny umożliwiłaby zbilansowanie budżetu, odłożenie trudnych reform, sfinansowanie programów socjalnych¹⁶.

Ale najpoważniejszą przeszkodę stanowią kwestie polityczne, tj. selektywny wymiar sprawiedliwości oraz charakter i przebieg październikowych wyborów parlamentarnych 2012 r., które trudno było uznać za w pełni uczciwe, ale w opinii polskich obserwatorów ich wyniki były „jedynie” podkreślone, ale niesfałszowane, a opozycja zwiększyła liczbę posiadanych mandatów¹⁷. Oceniając charakter współczesnego rozwoju politycznego Ukrainy szef obserwatorów Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy w wyborach parlamentarnych na Ukrainie w 2012 r., przewodniczący frakcji socjalistów, Andreas Gross, w wywiadzie dla „Ukrainian Week”, powiedział, że w ciągu ostatnich lat wpływy oligarchiczne w Ukrainie jeszcze bardziej się zwiększyły. „Myślę, że ona (Ukraina) dotąd (do autorytaryzmu) nie zmierza: ona już znajduje się pod rządami władzy autorytarnej” – powiedział Gross. „Sposób, w który partia rządząca lekceważy niepodległość państwa, a interesy wielkiego biznesu dominują w ordynacji wyborczej oraz polityce, i to, w jaki sposób został zaniechany interes społeczny na rzecz niektórych prywatnych interesów gospodarczych – wszystko to wskazuje na rzeczywistość, która już istnieje, a nie kiedyś pojawi się w przyszłości” – wyjaśnił. Na pytanie, jak zmienił się charakter i przebieg kampanii wyborczej do parlamentu w Ukrainie od czasu ostatnich wyborów parlamentarnych w 2007 roku, szef obserwatorów Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy powiedział: *Jeśli chcecie krótkiego podsumowania, to powiem wprost: jesteśmy świadkami tendencji zwiększania autorytaryzmu. Dziś oligarchowie i pieniądze dysponują jeszcze większą władzą, niżeli w 2007, one kontrolują sferę publiczną* – powiedział Gross, dodając, że zmiany w ordynacji wyborczej zwiększyły ich wpływ i pozycję w tegorocznych wyborach. Pieniądze stały się jeszcze silniejsze i bardziej wpływowe, a obywatele czują się coraz bardziej zmarginalizowani i jeszcze bardziej odsunięci od procesu władzy. Zdecydowanie więcej osób, niż w 2007 roku, nie odnajduje „swojego wyboru” w parlamencie, wybranym w październiku 2012 r.¹⁸

¹⁶ A. Rybczyński, *Janukowycz lawiruje* [w:] „Gazeta Polska”, 2013, 9 stycznia, s.23.

¹⁷ M. Potocki, *Ukraiński wyścig z czasem: Kijów walczy o wolny handel z UE, 7 stycznia 2013* [w:] http://forsal.pl/artykuly/672273,ukraiński_wyścig_z_czasem_kijow_walczy_o_wolny_handel_z_ue.html.

¹⁸ Голова місії ПАРС: Україна вже прийшла до авторитаризму, Українська правда, 08 листопада 2012 [w:] <http://www.pravda.com.ua/news/2012/11/8/6977081/>.

Kwestia współpracy UE z Rosją ma swoją obecność i znaczenie. Z uwagi na to, że Federacja Rosyjska bardzo boleśnie odbiera wszelkie nawiązywanie kontaktów między Europą a byłym obozem postsowieckim, tak dla Polski, jak i dla całej UE istotnym pytaniem pozostaje znalezienie punktu równowagi, satysfakcjonującego wszystkich jego uczestników¹⁹. W zamian za obniżkę ceny gazu Rosjanie chcą udziałów w ukraińskim rynku handlu gazem. Ale tańszy gaz z Rosji, okupiony wejściem Ukrainy do Unii Celnej, odciążałby budżet i pomógłby finansować programy socjalne, mające na celu „kupienie” poparcia elektoratu. Tyle że udział w Unii Celnej to wyrok biznesowej śmierci dla większości miejscowych oligarchów i wykup „sreber” gospodarki ukraińskiej przez potężnych inwestorów z Rosji. Władze w Kijowie wiedzą, że faktyczne oddanie Moskwie kontroli ekonomicznej nad Ukrainą, to może być ich koniec – uniemożliwi reelekcję Janukowycza w 2015 r. Problem w tym, że oba rozważane w ośrodku prezydenckim warianty szukania środków na ten cel – „rosyjski” i „zachodni” – ostatecznie sprowadzają się do niemal pewnej porażki W. Janukowycza. Moskwa już pierwszego dnia 2013 r. przypomniała Ukrainie, czego oczekuje. Wysoki urzędnik MSZ Aleksandr Gorbań wykluczył obniżkę cen gazu dla sąsiada bez członkostwa Ukrainy w Związku Celnym. *Ukraina chce jednocześnie utrzymać dwa wektory: i wstąpić do UE, gdzie i tak za bardzo jej nie chcą, i uczestniczyć w Unii Celnej, ale tylko w tych aspektach, które dla niej byłyby wygodne. Ale tak nie ma. Nie można być trochę w ciąży* – stwierdził A.Gorbań. Ostro zareagował Kijów. Rzecznik ukraińskiego MSZ Ołeh Wołoszyn ocenił wypowiedź Gorbania jako skrajnie niedyplomatyczną, obraźliwą dla Ukrainy i historyczną.

Nowy spiker parlamentu Wołodymyr Rybak podkreślił w telewizji, że Ukraina nie stara się o wejście do Unii Celnej, choć kwestia ta jest analizowana przez ekspertów. Rybak poinformował, że wszystkie kluby parlamentarne przygotowują wspólne oświadczenie, w którym zadeklarują poparcie dla integracji Ukrainy z UE. Dzień później w wywiadzie prasowym Prezydent Wiktor Janukowycz wyraził przekonanie, że Ukraina podpisze w 2013 r. umowę stowarzyszeniową z Unią Europejską. Podnoszona od dawna przez Rosję kwestia rozszerzenia Unii Celnej o Ukrainę – i odbudowa w ten sposób jądra b. ZSRR, ożyła po październikowych wyborach parlamentarnych nad Dnieprem 2012 r. Mianowicie 5 grudnia 2012 r. Wiktor Janukowycz podczas Szczytu państw WNP w Aszchabadzie stwierdził, że „Ukraina powinna przyłączyć się do niektórych zapisów Unii Celnej Rosji, Białorusi i Kazachstanu”. Zaalarmowało to Brukselę i na reakcję nie trzeba było czekać długo. W obawie przed załamaniem procesu integracji 10 grudnia 2012 r. szefowie dyplomacji UE ogłosili, że chcieliby podpisać umowę z Ukrainą na szczycie Partnerstwa Wschodniego w listopadzie 2013 r. w Wilnie. Ale zastrzegli, że wcześniej Kijów musi spełnić odpowiednie warunki, m.in. w sprawie problemu „selektywnego wymiaru sprawiedliwości”²⁰.

Ukraina obecnie zmagana się z wieloma problemami, które stoją na przeszkodzie europeizacji jej rozwoju, unowocześnienia gospodarki, demokratyzacji życia

¹⁹ Роль Польщі у формуванні Східної політики ЄС [w:] <http://naub.oa.edu.ua/2012/rol-polschi-u-formuvanni-shidnoji-polityky-es/>, 29.05.2012.

²⁰ A. Rybczyński, *Janukowycz lawiruje* [w:] „Gazeta Polska”, 2013, 9 stycznia, s. 23.

publicznego. Spektrum czynników blokujących lub istotnie ograniczających zaangażowanie europejskiego, w tym polskiego biznesu na rynku ukraińskim w wymiarze handlowym i inwestycyjnym jest bardzo szeroki. Wśród nich kluczowymi m.in. są: subiektywne stosowanie i interpretację prawa, uznaniowe decyzje administracyjne, korupcja, silna presja ze strony administracji na przedsiębiorstwa, ułomność funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości i trudności w dochodzeniu swoich praw przez przedsiębiorstwo, powtarzające się próby przejęcia aktywów przedsiębiorstw (tzw. ataki rejderskie), problemy z nieuczciwymi kontrahentami itd.

Jedną z najczęściej sygnalizowanych barier rozwoju działalności gospodarczej, na którą zwracają uwagę podmioty gospodarcze, w tym z kapitałem zagranicznym jest problem korupcji w Ukrainie²¹. Wydaje się, że jest to nie tylko wynik spuścizny sowieckiej. Według międzynarodowych ekspertów od problemów korupcji, gdybyż wyplenić korupcję szczególnie w Ukrainie, a dalej i w Rosji, system gospodarczy i polityczny tych krajów załamałby się. Główny Urząd Statystyczny Ukrainy w lutym 2008 r. ogłosił materiały statystyczne dotyczące „walki” z korupcją za 7 miesięcy 2007 r. Okazało się, że w ciągu stycznia – września 2007 r. przeciwko skorumpowanym urzędnikom było otworzone tylko 13 spraw kryminalnych spraw, a za niezgodną z prawem działalność straciła swoje stanowisko tylko jedna osoba. W tle ogłoszonej ogólnonarodowej walki z korupcją siłami cywilnej i wojskowej prokuratury, struktur Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Służby Bezpieczeństwa, milicji podatkowej taka statystyka wyglądała bardzo zadziwiająco dla kraju, w którym korupcja przybrała rozmiarów realnego zagrożenia katastrofy narodowej. Według danych socjologicznych blisko 85% respondentów na Ukrainie uważa system prawny za „świętą krowę” korupcji. Dla tego w systemie prawnym – najbardziej skorumpowanym podsystemie władzy państwowej – w ciągu 2007 r. odpowiedzialność administracyjną (grzywna, zwolnienie z pracy) poniosło tylko 6 osób²². Do tego dochodzi nietykalność parlamentarzystów, którzy nie tylko własnoręcznie łamali prawo i zasady moralne, ale i przyjmowali takie ustawy, które bezpośrednio lub pośrednio uzasadniały bądź sprzyjały rozwojowi korupcji w Ukrainie.

Można mówić o wielu płaszczyznach i rodzajach korupcji w Ukrainie. Dla obywateli codziennym koszmarem jest korupcja urzędniczo-administracyjna lub, mówiąc kolokwialnie, pospolita, której podlegają wszystkie formy społecznego współlistnienia. Prasa donosiła, że nawet wielcy inwestorzy zagraniczni ubiegający się o zwrot VAT muszą „odprowadzić” od 20 do 50% naliczonego podatku²³. Na Ukrainie korupcja stała się normą społeczną, prawdziwą plagą życia, przybrała

²¹ S. Wasiuta, *Korupcja na Ukrainie: przyczyny, rodzaje, realia w postkomunistycznym kontekście*, w: *Wybrane problemy społeczno-gospodarcze i zarządzania w administracji*, Wydawnictwo GWSA, Gdańsk 2011, s. 325-358.

²² А. Осипов, *Чи бореться хтось в Україні з корупцією?* 1 lutego 2008 r. [w:] <http://www.epravda.com.ua/columns/47a2e0d926c63/>.

²³ M. Krasuski, *K2 czyli „mała” i wielka korupcja na Ukrainie*, [w:] <http://www.forumekonomiczne.pl/1434,K2+czyli+%E2%80%9Ema%C5%82a%E2%80%9D+i+wielka+korupcja+na+Ukrainie,08.02.2011>; *Ukraina w stosunkach międzynarodowych*, pod red. M. Pietras, T. Kapuśniak, Wyd. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2007, s. 266.

postać strukturalną. Niemożliwie znaleźć sferę ukraińskiego życia społeczno-gospodarczego, której ona już nie dotknęła.

Jeszcze potężniejszym i mniej widocznym dla obywateli rodzajem jest korupcja polityczna, występująca na styku świata wielkiej polityki i gospodarki. Według byłego premiera Jewhienija Jechanurowa, teraz na Ukrainie działa milcząca zmowa społeczna: doły godzą się z tym, żeby góra żyła poza prawem, a możnowładcy wspaniałomyślnie pozwalają dołom na drobne wykroczenia w zamian za posłuszeństwo. Tak tworzy się „zaklęty krąg”, który przekształca państwo prawa w „królestwo krzywych zwierciadeł”. Zdaniem polityka, społeczeństwu ukraińskiemu nie udało się obronić wartości uniwersalnych i teraz faktycznie, żyje ono nie według prawa, a według tzw. kodeksu nieformalnego, tj. systemu stosunków, który nie uwzględnia norm prawa, podstawowych praw i wolności obywateli²⁴. We wrześniu 2008 r. Transparency International ogłosiła wyniki dotyczące poziomu korupcji w 180 monitorowanych przez organizację krajach. Ukraina zajęła w tym rankingu 134. miejsce, *ex aequo* z Nikaraguą i Pakistanem. Poziom korupcji wyniósł tam 2,5 w 10-stopniowej skali, gdzie 10 oznacza całkowity brak korupcji, a 0 – jej najwyższy stopień. Ocena poniżej 3,0 oznacza „galopująca korupcję”. Taka pozycja skutecznie zniechęca zachodnich inwestorów do ukraińskiego rynku. Dla porównania Polska miała wtedy poziom korupcji na poziomie 4,6²⁵.

Przedstawiciel Ministerstwa Sprawiedliwości w Kijowie Jewhen Kornijczuk wtedy określał, że jednym z powodów szerzącej się korupcji na Ukrainie jest sposób zachowania się ukraińskich elit. Problem powszechny – utajnianie informacji, normatywno-prawnych przepisów, przy których stawiane są parafki „nie do upublicznienia” lub „nie do druku”. Odkąd Ukraina uzyskała niepodległość, prezydenci podpisali 600 dekretów, których treść jest nadal nieznaną²⁶.

Stosunki pracy na Ukrainie pozostają pod wpływem ukrytego bezrobocia, niskich pensji oraz kondycji gospodarczej ściśle powiązanej z korupcją, której często nie da się ominąć. Z tego powodu np. Niemcy nie mogą pracować w warunkach ukraińskiej korupcji. Nadzwyczajny i Pełnomocny Ambasador Republiki Federalnej Niemiec, Hans-Jürgen Heimsoeth, uznał taki stan za niezadowolający. Również w kwestii niemieckich inwestycji w Ukrainie dominuje powściągliwość. Ambasador był pewien, iż napływ kapitału do Ukrainy ogranicza „*ściśle połączenie interesów ekonomicznych i politycznych, w tym niuanse ukraińskiego wymiaru sprawiedliwości*”. „*A co najważniejsze, niemieccy przedsiębiorcy nie mogą pracować i inwestować w środowisku, w którym stosują się korupcyjne schematy i praktyki*” – konstatował dyplomata²⁷. Korupcja stała się

²⁴ M. Krasuski, *K2 czyli „mała” i wielka korupcja na Ukrainie*, [w:] <http://www.forum-ekonomiczne.pl/1434,K2+czyli+%E2%80%9Ema%C5%82a%E2%80%9D+i+wielka+korupcja+na+Ukrainie>, 08.02.2011.

²⁵ *Korupcja na Ukrainie na tle światowym* [w:] <http://lwow.blox.pl/2008/09/korupcja-na-Ukrainie-na-tle-swiatowym.html>.

²⁶ *Політична корупція в Україні: суб'єкти, прояви, проблеми протидії: Аналітична доповідь Центру Разумкова* [w:] Національна безпека і оборона, http://www.razumkov.org.ua/ukr/article.php/news.php?news_id=359.

²⁷ *Німці не можуть працювати в умовах української корупції* [w:] <http://www.epravda.com.ua/news/2011/02/3/269535/>, 03.02.2011.

swego rodzaju społeczno-kulturowym stereotypem, ponieważ w niektórych sytuacjach nawet niby nie pasuje nie dać łapówki, nawet wtedy, kiedy wszystko można załatwić bez niej. Jego społeczno-psychologiczne korzenie tkwią w sferze obyczajów, ponieważ tam zakłada się pewne stereotypy zachowania, które potem człowiek przenosi ze sobą do władzy. To największy problem Ukrainy dlatego, że trudno jest wykorzenić społeczno-kulturowe stereotypy korupcji²⁸.

Eksperci podkreślają, że do najbardziej rozpowszechnionych problemów, na które skarżą się polskie firmy, należą kwestie relacji ze służbami podatkowymi i celnymi. Wynikają one w dużym stopniu z faktu, iż obie te służby działają w warunkach realizacji z góry przyjętych planów generowania dochodów budżetowych, co determinuje ich politykę wobec firm. W przypadku administracji podatkowej chodzi głównie o trudności w odzyskiwaniu nadpłaconego podatku VAT, które w ostatnim czasie jest często warunkowane koniecznością przedpłaty innych podatków. Choć w zakresie uregulowania ogromnego zadłużenia w zakresie zwrotu VAT wobec przedsiębiorstw w ciągu ostatnich dwóch lat dokonał się zauważalny postęp, to jednak nadal jest to rozpowszechniony problem. Presja ze strony administracji podatkowej przejawia się również często w nadmiernych kontrolach, również w formie najazdów uzbrojonych funkcjonariuszy policji podatkowej, nagminnym kwestionowaniu rozliczeń podatkowych firm i konieczności rozstrzygania sporów na drodze sądowej, niekorzystnym dla firm interpretowaniu przepisów prawa, próbach korupcyjnych itp. W przypadku administracji celnej do najbardziej rozpowszechnionych przypadków należy kwestionowanie zadeklarowanej wartości celnej sprowadzanych na Ukrainę towarów, nieuzasadnione przedłużanie, blokowanie bądź odmowa odprawy celnej towarów itp. Mimo deklarowanej przez obecne ukraińskie władze chęci poprawy klimatu inwestycyjnego na Ukrainie, a także podejmowanych pewnych działań w tym kierunku, postrzeganie warunków prowadzenia działalności gospodarczej w tym kraju przez zagranicznych przedsiębiorców nie poprawia się. Potwierdzeniem tego są spadające rankingi atrakcyjności inwestycyjnej Ukrainy i nastrojów zagranicznych inwestorów, notujące pod koniec 2011 r. niższe poziomy niż nawet w trakcie szczytu kryzysu lat 2008-2009²⁹.

Korupcji i szarej strefy na Ukrainie nie zlikwidują żadne dyktatorskie działania. Walka z korupcją tutaj przypomina polityczny PR. Brak logiki i konsekwencji w procesach nowelizacyjnych zmian ustaw. Dyrektor programów ekonomicznych Centrum im. Aleksandra Razumkova w Kijowie, Wasyl Jurczyszyn, twierdził w wywiadzie w dniu 24 grudnia 2009 r., że nawet podatek VAT jest często instrumentem służącym do działań całkiem „niezmotywowanych” ekonomicznie. Korupcja na Ukrainie – to mechanizm, za pomocą którego da się „rozwiązywać” sporo pytań. Przez długi czas nikt tam nie był zainteresowany walką z tym zjawiskiem. Nie było zainteresowanych w tym sił politycznych, wszystkie

²⁸ *Корупція в Україні стає вкоріненням соціокультурним стереотипом*, 29 вересня 2011 року [w:] http://www.razumkov.org.ua/ukr/article.php/expert.php?news_id=3027.

²⁹ P. Gębski, *Polsko-Ukraińska współpraca gospodarcza w 2011 roku. Analiza Wydziału Ekonomicznego Ambasady RP w Kijowie* [w:] <http://kijow.msz.gov.pl/resource/4e5bba48-2b36-43e9-a323-f1d970f374eb>.

rozmowy na ten temat były „więcej niż udawanie”. Nie istnieją jasne i przezroczyste reguły gry, nie ma stabilności, a interesy obywateli ze wszystkich stron niezabezpieczone. W tych warunkach korupcja niby nie jest niczym złym. Na przykład, kiedy ogłaszają przetarg ws prywatyzacji, to warunki winne być jasne i zrozumiałe, wtedy przedsiębiorcy zaczną wkładać pieniądze w rozwój tego interesu. W Ukrainie wszystko jest nie tak, ponieważ zawsze istnieje prawdopodobieństwo, iż wyniki konkursu będą zmienione albo anulowane jeszcze w trakcie, może grozić nawet reprivatyzacja³⁰. W takich okolicznościach nikt nie będzie inwestować w uzdrowienie tak niepewnej gospodarki. Natomiast metoda korupcyjna pozwala przedsiębiorcom pozbyć się „ból głowy” i wyeliminować firmy i kapitał europejski, który nie radzi sobie w mętnych warunkach ukraińskiego rynku. Optymistyczna wizja i retoryka o współpracy Polski i UE z Ukrainą w wymiarze Partnerstwa Wschodniego w kontekście Europejskiej Polityki Sąsiedztwa „skutecznie” neutralizuje się i odbija się od władz ukraińskich przez sprawdzoną postsowiecką szczepionkę ustrojowo-systemową w postaci wszechobecnej korupcji gospodarczej i politycznej.

Jeżeli rozpatrywać problem powiązania szarej strefy gospodarczej i korupcji, to występuje tu paradoksalne powiązanie. Kraj, który ma nie najlepsze warunki polityki fiskalnej, podatkowej, w którym gospodarka w 2009 roku osiągała słabe wyniki (miał miejsce spadek PKB w granicach 14-15 %), a rząd niezbyt zabierał się za rozwiązywanie najboleśniejszego problemu – korupcji, był w stanie balansować na skraju przepaści gospodarczej właśnie dzięki korupcji i szarej strefie. Powstaje przekonanie, że elita polityczna i gospodarcza jest zainteresowana tym, żeby duża część gospodarki ciągle znajdowała się w szarej strefie. Właśnie niedoskonałość kodeksu podatkowego jest jedną z przyczyn jej skutecznego funkcjonowania. Przedsiębiorcy zmuszeni są przystosowywać się sami do nieprzewidywalnych warunków i okoliczności, kiedy najpierw np. dają ulgi dla małego i średniego biznesu, a potem za jakiś czas je zabierają.

Jednym z najważniejszych kryteriów oceny szans europeizacji Ukrainy jest współpraca gospodarcza, poziom bezpośrednich inwestycji zagranicznych, bilans rozwoju handlu międzynarodowego. Właśnie w tej sferze toczy się prawdziwa walka o los i szansę europeizacji Ukrainy, przyciągnięcie jej do rynku euroatlantyckiego lub euroazjatyckiego. Na tej płaszczyźnie znajduje się właśnie decydujący mechanizm sprawdzenia tak polsko-ukraińskich stosunków, jak i realiów unijnych namiarów i ukraińskich aspiracji, dojrzałość głoszonych publicznie z wielu stron górnolotnych intencji i deklaracji. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) na Ukrainie, w tym polski kapitał są obecne od lat. Jednak poziom i efektywność polskich inwestycji są nieadekwatne. W 2009 r. wszyscy inwestorzy zagraniczni ulokowali na Ukrainie 5634,6 mln USD tj. o 48,4% mniej niż w 2008 r., z czego z krajów UE pochodziło 4016,8 mln USD (71,3%), z państw WNP – 1064,7 mln USD (18,9%). Największy wzrost w 2009 r. odnotowano w przypadku inwestycji pochodzących z Cypru – przyrost kapitału do Ukrainy z tego

³⁰ S. Wasiuta, *Korupcja na Ukrainie: przyczyny, rodzaje, realia w postkomunistycznym kontekście*, W: Wybrane problemy społeczno-gospodarcze i zarządzania w administracji, Wydawnictwo GWSA, Gdańsk 2011, s. 325-358.

kraju wyniósł 947 mln USD, z Rosji – wzrost o 827,4 mln USD (dotyczył w 90% sektora finansowego), z Holandii – wzrost o 804,6 mln USD, z Francji – wzrost o 408,9 mln USD, z Aruby – wzrost o 273,6 mln USD, z Niemiec – wzrost o 220 mln USD i z Polski – wzrost o 170,2 mln USD. Na 7 ww. krajów przypadło ponad 80% przyrostu BIZ na Ukrainie w 2009 roku, wśród nich najmniejszy udział miał kapitał z Polski. Natomiast odpływ kapitału dokonany w 2009 r. przez nierezydentów wyniósł 941 mln USD. Największy odpływ BIZ z Ukrainy w 2009 r. dotyczył inwestycji z USA (-77,5 mln USD)³¹.

Kapitał zagraniczny napływający na Ukrainę w 2009 r. najczęściej kierowany był do sektora finansów (ponad 41% wartości BIZ w 2009 r., tj. 1813,7 mln USD). Za znaczną część BIZ, jakie napłynęły do sektora finansów w omawianym okresie odpowiadały zagraniczne banki, które dokonywały dokapitalizowania swoich ukraińskich spółek-córek, w tym rosyjski Wnieszekonombank, który nabył większość udziałów Prominvestbanku Ukrainy. Łączna skumulowana wartość BIZ w Ukrainie, które napłynęły do 1 stycznia 2010 r. wynosiła 40.026,8 mln USD i była o 12,4% wyższa, niż skumulowana wartość BIZ według stanu na 1 stycznia 2009 r. W przeliczeniu na jednego mieszkańca BIZ na Ukrainie wyniosły na początek 2010 r. 872,6 USD albo prawie o 100 USD więcej niż wg stanu na początek 2009 r.³²

W rankingu UNCTAD³³ Ukraina w 2009 r. pozostawała na liście 30 krajów perspektywicznych dla przyciągania inwestycji. Według ekspertów warunki ku temu tworzyła, jak się wydawało, ustabilizowana po wyborach prezydenckich i wyłonieniu nowego rządu, nowa sytuacja polityczna. Nowe ukraińskie władze deklarowali gotowość przeprowadzenia reform poprawiających i upraszczających warunki prowadzenia biznesu, przepisy podatkowe, usprawniających funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości, przeciwdziałających korupcji, czyli w założeniu zwiększających atrakcyjność inwestycyjną Ukrainy. Ale wielki ukraiński kapitał, stanowiący zaplecze władzy, zazwyczaj bardzo dobrze radzi sobie w „nieprzejrzystych” warunkach, wykorzystując wpływy polityczne, dlatego jego skłonność do otwartości na kapitał zagraniczny była definitywnie ograniczona³⁴.

³¹ A. Tarasewicz, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne na Ukrainie w 2009 r.* Analiza Wydziału Ekonomicznego Ambasady RP w Kijowie, [w:] <http://www.msz.gov.pl/resource/5b36c25a-a69d-4b2b-bb04-fb2096d55267>.

³² A. Tarasewicz, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne na Ukrainie w 2009 r.* Analiza Wydziału Ekonomicznego Ambasady RP w Kijowie, [w:] <http://www.msz.gov.pl/resource/5b36c25a-a69d-4b2b-bb04-fb2096d55267>.

³³ Konferencja Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (The United Nations Conference on Trade and Development - UNCTAD), została założona w 1964 jako stały główny organ międzyrządowy Zgromadzenia Ogólnego ONZ zajmujący się problemami światowego handlu, inwestycji i rozwoju, analizujący rozbieżności gospodarcze pomiędzy krajami rozwiniętymi i krajami rozwijającymi się na rynku międzynarodowym. Sporządza Światowe Raporty Inwestycyjne. Według Światowego Raportu Inwestycyjnego ogłoszonego w lipcu 2011 r. Polska szóstym najatrakcyjniejszym na świecie krajem do lokowania inwestycji.

³⁴ A. Tarasewicz, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne na Ukrainie w 2009 r.* Analiza Wydziału Ekonomicznego Ambasady RP w Kijowie, [w:] <http://www.msz.gov.pl/resource/5b36c25a-a69d-4b2b-bb04-fb2096d55267>.

Pewien pozytywny symptom uzdrowienia i stabilizacji otrzymała dwustronna współpraca gospodarcza w 2010 r., kiedy według danych Państwowego Komitetu Statystyki Ukrainy, do 1 października 2010 r. polskie przedsiębiorstwa zainwestowały na terenie Ukrainy 937,1 mln USD. W rezultacie Polska utrzymała 12. miejsce na liście największych inwestorów zagranicznych na Ukrainie, z udziałem 2,2% w łącznej kwocie zrealizowanych dotąd w tym kraju inwestycji, znajdując się za Włochami (984,3 mln USD), ale przed Szwajcarią (830,1 mln USD).

Z początkiem drugiej dekady XXI w. liczne deklaracji o współpracy Polski i UE z Ukrainą w wymiarze Partnerstwa Wschodniego w kontekście Europejskiej Polityki Sąsiedztwa nie otrzywały należnego wsparcia, pogarszały się wskaźniki polskiej aktywności inwestycyjnej w tym kraju. W 2011 r. nastąpił spadek skumulowanej wartości polskich inwestycji na Ukrainie o 60,3 mln USD. Według danych Państwowej Służby Statystyki Ukrainy, w ciągu roku stanem na 1 stycznia 2012 r. polskie przedsiębiorstwa zainwestowały na terenie Ukrainy 875,5 mln USD. Podczas gdy w 2011 r. łączna wartość BIZ w Ukrainie wzrosła o 10,2%, skumulowana wartość polskich inwestycji zmniejszyła się o 6,4%. W efekcie Polska spadła z 12 na 13 miejsce na liście największych inwestorów zagranicznych w Ukrainie, wyprzedzona przez Szwajcarię (960,3 mln USD). Polski udział w łącznej kwocie zrealizowanych dotąd w tym kraju inwestycji zmniejszył się z 2,1% do 1,8%. Mimo to pozycja polskich inwestycji na Ukrainie pozostaje zauważalna, w szczególności, jeśli wziąć pod uwagę, że nie tylko inwestycje z Cypru, czy Wysp Dziewiczych (łącznie 29% zarejestrowanych inwestycji zagranicznych na Ukrainie), ale także, przynajmniej częściowo inwestycje z Holandii, Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych czy Szwajcarii to był powracający rosyjski i ukraiński kapitał z rajów podatkowych³⁵.

Ale co raz bardziej widoczny staje się pewien paradoks. Polsko-ukraińskie obroty handlowe ogółem systematycznie odbudowywały się po załamaniu 2009 r., jednak odbywało się to wbrew pozorom głównie dzięki dynamicznemu wzrostowi dostaw z Ukrainy do Polski. Według danych GUS polsko-ukraińskie obroty towarowe w 2011 r. zbliżyły się do poziomu 7,48 mld USD i były o 30,3% wyższe niż w 2010 r., ale nadal o blisko 15% niższe niż w 2008 r. Import z Ukrainy osiągnął w 2011 r. najwyższą wartość w historii dwustronnych polsko-ukraińskich relacji, przekraczając o 18,5% wynik zanotowany w dotychczas rekordowym roku 2008. Skalę różnicy w tempie odbudowywania importu i eksportu w relacjach dwustronnych najlepiej obrazuje fakt, iż w stosunku do wartości importu z 2009 r. dostawy z Ukrainy wzrosły na koniec 2011 r. o ponad 143%, natomiast dostawy polskich towarów na rynek ukraiński zwiększyły się w tym samym okresie o niespełna 37%. W tym czasie łączne dostawy importowe z Ukrainy zwiększyły się o blisko 82% i w 2011 r. do rekordowej wartości importu z 2008 r. traciły jedynie

³⁵ P. Gębski, *Polsko-Ukraińska współpraca gospodarcza w 2011 roku. Analiza Wydziału Ekonomicznego Ambasady RP w Kijowie* [w:] <http://kijow.msz.gov.pl/resource/4e5bba48-2b36-43e9-a323-f1d970f374eb>; *Wymiana handlowa pomiędzy Polską a Ukrainą* [w:] http://kiev.trade.gov.pl/pl/ukraine/article/detail,419,Wymiana_handlowa_pomiedzy_Polska_a_Ukraina.html.

3,4%. W przypadku dostaw z Polski w 2011 r. wartość polskiego eksportu w stosunku do poziomu sprzed kryzysu była niższa o ponad 27%.

Spowolnienie tempa wzrostu dostaw towarów z Polski do Ukrainy spowodowało, że w 2011 r. pozycja Polski, jako partnera handlowego tego kraju się pogorszyła, polskie towary straciły swoją pozycję na rynku ukraińskim. Jeśli w 2008 udział 6 towarów z Polski w łącznym ukraińskim imporcie wynosił 5%, w 2009 r. – 4,8%, w 2010 r. – 4,6%, to w 2011 r. tylko 3,9%, a Polska spadła z czwartej na piątą pozycję wśród najważniejszych partnerów handlowych Ukrainy. Polskę wyprzedziły, podobnie jak rok wcześniej, Rosja, Niemcy, Chiny, a nawet Białoruś³⁶.

Z kolei znaczenie Ukrainy w handlu zagranicznym Polski, choć pozostało relatywnie niewielkie, zwiększyło się z 1,7% w 2010 r. do 1,88% łącznych obrotów towarowych polskiego handlu zagranicznego w roku 2011. Wśród głównych partnerów handlowych Polski kraj ten przesunął się w 2011 r. z 16 na 15 miejsce³⁷. Optymistyczna polska retoryka o współpracy Polski z Ukrainą nie otrzymuje należnego wsparcia w postaci zwiększającego się udziału Polski w łącznej wartości obrotów handlu zagranicznego (towarowego) Ukrainy.

Podobnie przedstawia się także sytuacja w odniesieniu do wskaźników polskiej aktywności inwestycyjnej w Ukrainie, które nie tylko nie rosły, a pogarszały się, tj. mimo wzrostu łącznych BIZ na Ukrainie o 10,2%, wartość polskich inwestycji obniżyła się tylko w ciągu 2011 r. o 6,4%. Polscy inwestorzy nie tylko zachowują obecnie już daleko idącą ostrożność i powściągliwość w podejmowaniu decyzji o zaangażowaniu kapitałowym w Ukrainie, ale też, choć nie jest to jeszcze zjawisko powszechne, podejmowały decyzje o wycofaniu kapitału.

Trwała i niepokojącą obiektywną przyczyną niższego od oczekiwań tempa odradzania się polskiego eksportu do Ukrainy jest antyimportowa polityka obecnych ukraińskich władz, starających się pod hasłem ochrony krajowych producentów ograniczać zakupy towarów za granicą. Dotyczy to także importu towarów znaczących w polskiej ofercie eksportowej, m.in. wybranych artykułów

³⁶ Ukraina. Informacja o stosunkach gospodarczych Polski z Ukrainą [w:] <http://www.mg.gov.pl/Wspolpraca+z+zagranica/Wspolpraca+gospodarcza+Polski+z+krajami+wschodnimi+i+pozaeuropejskimi/Ukraina.htm>; P. Gębski *Polsko-Ukraińska współpraca gospodarcza w 2011 roku. Analiza Wydziału Ekonomicznego Ambasady RP w Kijowie* [w:] <http://kijow.msz.gov.pl/resource/4e5bba48-2b36-43e9-a323-f1d970f374eb>.

³⁷ P. Gębski, *Polsko-Ukraińska współpraca gospodarcza w 2011 roku. Analiza Wydziału Ekonomicznego Ambasady RP w Kijowie* [w:] <http://kijow.msz.gov.pl/resource/4e5bba48-2b36-43e9-a323-f1d970f374eb>; *Handel zagraniczny. Znaczenie dla gospodarki Polski Wschodniej* [w:] http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_regionalna/Strategia_rozwoju_polski_wschodniej_do_2020/Dokumenty/Documents/Ekspertyza_Handel_zagraniczny_2810.pdf.

rolno-spożywczych, paliw płynnych itd. W związku z tym istniały problemy z szerszym dostępem do rynku dla polskiego mięsa itp.³⁸

Przyczyn tej sytuacji należy szukać przede wszystkim w rosnącym zniechęceniu polskiego biznesu do rynku ukraińskiego, z uwagi na istniejące bariery i problemy, dotyczące zarówno eksportu towarów na ten rynek, jak i warunków prowadzenia biznesu, które były wspomniane wyżej. W relacjach gospodarczych z Ukrainą dominuje mały i średni polski biznes, który jest relatywnie wrażliwy na podobne trudności i ma ograniczone możliwości oczekiwania na „lepsze czasy”. Stąd generalnie ostrożne podejście polskiego biznesu do rynku ukraińskiego, przy coraz częściej pojawiających się przypadkach poszukiwania alternatywnych kierunków.

Obserwowana sytuacja z pewnością nie jest krytyczna, wszak polski eksport na Ukrainę rośnie i to w tempie przewyższającym średnią dla całej zagranicznej sprzedaży polskich towarów. Jednak biorąc pod uwagę bliskość i potencjał rynku ukraińskiego, obecnego poziomu polskiego eksportu do tego kraju nie można uznać za zadowalający. Ogólnie można odnieść wrażenie, że zamiast umacniania politycznych więzi z Unią Europejską, dostosowania zasad życia społecznego i politycznego w Ukrainie do poziomu standardów i norm unijnych, kierownictwo Ukrainy jest zatroskane uzyskaniem najkrótszej drogi na europejskie rynki³⁹. Brakuje oczywistego postępu w prawodawstwie, realizacji reform politycznych, poprawie warunków inwestycyjnych i biznesowych. Brakuje oficjalnej wizji Kijowa, że porozumienie w sprawie pogłębiania i poszerzania strefy wolnego handlu nie jest głównym przedmiotem stowarzyszenia UE z Ukrainą, a tylko rezultatem pochodnym wykonywania całego kompleksu warunków i posunięć w ramach tej umowy.

Potężne rezerwy europeizacji Ukrainy kryją się w polsko-ukraińskiej współpracy przygranicznej, w postawie prostych ludzi, których łączy przyjaźń, sprawy handlowe i samo życie⁴⁰. Jak wynika z badań Urzędu Statystycznego w Rzeszowie w trzecim kwartale 2012 r. przez zewnętrzną granicę UE przyjechało do Polski 6,2 mln cudzoziemców albo o 20,3 % więcej niż w tym samym okresie 2011 r.⁴¹ W trzecim kwartale 2012 r. cudzoziemcy wydali w Polsce blisko 1,8 mld zł – o

³⁸ *Wymiana handlowa pomiędzy Polską a Ukrainą* [w:] <http://kiev.trade.gov.pl/pl/ukraine/article/detail>, 419, *Wymiana handlowa pomiędzy Polska a Ukraina.html; Ukraina. Informacja o stosunkach gospodarczych Polski z Ukrainą* [w:] <http://www.mg.gov.pl/Wspolpraca+z+zagranica/Wspolpraca+gospodarcza+Polski+z+krajami+wschodnimi+i+pozaeuropejskimi/Ukraina.htm>; Paweł Gębski, *Polsko-Ukraińska współpraca gospodarcza w 2011 roku. Analiza Wydziału Ekonomicznego Ambasady RP w Kijowie* [w:] <http://kijow.msz.gov.pl/resource/4e5bba48-2b36-43e9-a323-f1d970f374eb>; *Handel zagraniczny. Znaczenie dla gospodarki Polski Wschodniej* [w:] http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_regionalna/Strategia_rozwoju_polski_wschodniej_do_2020/Dokumenty/Documents/Ekspertyza_Handel_zagraniczny_2810.pdf.

³⁹ А. Миселюк, *Повз ЄС. 10 причин того, чому договір про асоціацію Україна-ЄС не буде підписано в 2013 році, 27 лютого 2013* [w:] <http://www.pravda.com.ua/articles/2013/02/27/6984429/>.

⁴⁰ O. Wasiuta, S. Wasiuta, *Motywacja migracji zarobkowej z Ukrainy w kontekście geopolitycznych postsocjalistycznych transformacji, W: Dziedzictwo polsko-ukraińskie. Studia politologiczne*, T.2, Olsztyn, INP UWM, 2006, s. 395-410.

⁴¹ J. Kowalski *Wschodni front handlowy: Ukraińcy, Białorusini i Rosjanie płacą nam miliardy*, 20

niemal jedną czwartą więcej niż rok wcześniej. Przy tym największe zakupy zrobili ci, którzy przybyli do nas z Ukrainy – za polskie towary i usługi zapłacili oni 969 mln zł.⁴² Dane te wskazują, że turystyka handlowa Ukraińców Białorusinów i Rosjan odgrywa coraz ważniejszą rolę, niż polityczne deklaracje, rozwijając polską ścianę wschodnią, wzmacniając przygraniczną współpracę. Temu sprzyja umowa o małym ruchu granicznym z Ukrainą, która weszła w życie 1 lipca 2009 r. Dzięki niej mieszkańcy strefy przygranicznej mogą się poruszać bez wiz na obszarze sięgającym 30 km od wspólnej granicy. Pieniądze, jakie zostawiają turyści handlowi ze wschodu w Polsce nie tylko sprzyjają rozwojowi przygranicznych terenów i zmniejszają tam olbrzymie bezrobocie, ale i w taki oto prosty sposób rozwijają polityczne deklaracji o współpracy i integracji, dając realne zatrudnienie i zarobek tysiącom Polaków i Ukraińców. Tendencja ta ma charakter wzrostowy i to szczególnie ważne dla wschodniej ściany Polski i zachodnich obwodów Ukrainy.

W dniu 29 marca 2012 r. szef MSZ Radosław Sikorski przedstawił kierunki polskiej polityki zagranicznej w 2012 r. w Sejmie⁴³. Oceniając to, co dzieje się za naszą wschodnią granicą minister określił, że *jest znacznie gorzej, niżby się chciało, i znacznie lepiej, niż bywało*⁴⁴. Przedstawiając przyjęte w dniu 27 marca 2012 r. przez rząd priorytety polskiej polityki zagranicznej na lata 2012-2016, minister podkreślił rolę Polski w budowie środków wzajemnego zaufania, uściśleniu współpracy między Zachodem a Wschodem, mianowicie z Ukrainą⁴⁵. Minister ocenił, że w trakcie polskiej prezydencji, mimo wielu niekorzystnych okoliczności, Polska potwierdziła swoją pozycję, jako ważnego państwa członkowskiego, zmieniła wizerunek Polski z kraju, który jedynie z Unii czerpie, na państwo, które owszem czerpie, ale i pobudza innych do działania⁴⁶.

W piątą rocznicę rozpoczęcia negocjacji ws. umowy stowarzyszeniowej z Unią Europejską, w dniu 4 marca 2012 r. pięciu wpływowych europejskich ministrów spraw zagranicznych Szwecji Carl Bildt, Wielkiej Brytanii William Hague, Republiki Czeskiej Karel Schwarzenberg, Polski Radosław Sikorski, Niemiec

listopada 2012 [w:]

http://forsal.pl/artykuly/663263,wschodni_front_handlowy_ukraincy_bialorusini_i_rosjanie_placa_nam_miliardy.html.

⁴² *Wymiana handlowa pomiędzy Polską a Ukrainą* [w:] http://kiev.trade.gov.pl/pl/ukraine/article/detail,419,Wymiana_handlowa_pomiedzy_Polska_a_Ukraina.html; Kowalski Janusz, *Wschodni front handlowy: Ukraińcy, Białorusini i Rosjanie płacą nam miliardy*, 20 listopada 2012 [w:] http://forsal.pl/artykuly/663263,wschodni_front_handlowy_ukraincy_bialorusini_i_rosjanie_placa_nam_miliardy.html.

⁴³ „Duża dyskusja”. *Ten dokument wywoła polityczną burzę?*, 20 marca 2012 [w:]

<http://wiadomosci.wp.pl/kat,1342,title,Duza-dyskusja-Ten-dokument-wywola-polityczna-burze,wid,14346564,wiadomosc.html?icaid=1f910>.

⁴⁴ R. Sikorski, *Kierunki polskiej polityki zagranicznej w 2012 roku* [w:]

[http://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-ue-nato-usa-i-rosja-sikorski-w-sejmie-o-priorytetach,nId,595129,29 marca 2012](http://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-ue-nato-usa-i-rosja-sikorski-w-sejmie-o-priorytetach,nId,595129,29%20marca%202012).

⁴⁵ *Rząd przyjął priorytety polskiej polityki zagranicznej do 2016 r.*, 27 mar 2012 [w:]

<http://wiadomosci.onet.pl/kraj/rzad-przyjal-priorytety-polskiej-polityki-zagranic,1,5072615,wiadomosc.html>.

⁴⁶ R. Sikorski, *Kierunki polskiej polityki zagranicznej w 2012 roku* [w:]

[http://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-ue-nato-usa-i-rosja-sikorski-w-sejmie-o-priorytetach,nId,595129,29 marca 2012](http://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-ue-nato-usa-i-rosja-sikorski-w-sejmie-o-priorytetach,nId,595129,29%20marca%202012).

Guido Westerwelle zabrali głos i opublikowali w najważniejszej amerykańskiej gazecie „New York Timesie” artykuł „Zjazd Ukrainy” (*Ukraine's Slide*). Już sam tytuł mówił prawie wszystko, ale treść nie pozostawia żadnych wątpliwości. W marcu 2007 istniały wielkie nadzieje na trwały demokratyczny rozwój Ukrainy” – pisali dyplomaci, przypominając, że Ukraina była liderem, jeśli chodzi o demokratyzację w b. ZSRR, a dziś jesteśmy w impasie procesu stowarzyszenia z UE. Z powodu zachowania władz Ukrainy w ciągu ostatnich dwóch lat zadali pytanie czy rzeczywiście chcą one budować demokrację i integrować się z UE. Konkludując ministrowie wyrazili nadzieję, iż ukraińskie społeczeństwo jest proeuropejskie i prodemokratyczne, a autorytarne zmiany, których próbuje dokonać ekipa prezydenta Wiktora Janukowycza napotkają na opór. I że testem dla obecnych władz Ukrainy będą jesienne 2012 r. wybory do parlamentu⁴⁷. W opinii ekspertów bardzo dobrze, że tym razem zachodni politycy mówili o tym z wyprzedzeniem, a nie – tak jak w przypadku Julii Tymoszenko – już po jej aresztowaniu⁴⁸.

Za kolejny niesprzyjający europeizacji czynnik można uznać wyniki wyborów na Ukrainie w październiku 2012 r. iście „ukraińskie cuda nad urną” – napisała „Rzeczpospolita” w dniu 30 października 2012 r.⁴⁹ Przebieg i wyniki ostatnich jesiennych 2012 r. wyborów parlamentarnych w Ukrainie potwierdziły, że historia wobec Ukraińców zatacza koło, a władza całkowicie ignoruje potrzeby europeizacji kraju. Ukraińcy, mający gorzkie doświadczenia we współpracy ze Wschodem, nie doprowadzili do powstania konsolidującego cały kraj projektu integracji euroatlantyckiej oraz budowania społeczeństwa obywatelskiego, a ukraińska wizja tzw. „polityki strategicznej równowagi” obecnie nasila tylko geopolityczny niepokój i niestabilność, całkiem niepewną ekwilibrystykę wobec losu swego narodu na restartującej dzisiaj postradzieckiej, postkomunistycznej przestrzeni geopolitycznej. Jeszcze pod koniec drugiej kadencji Prezydenta Ukrainy Leonida Kuczmy w 2003 r., kiedy nabierały na sile masowe ruchy społeczne pod hasłem „Ukraina bez Kuczmy”, dojrzewały przesłanki ku Pomarańczowej Rewolucji, najlepsi światowi eksperci od spraw ukraińskich powtarzali, że są „zmęczeni Ukrainą”. Mieli dość balansowania Kijowa między Wschodem a Zachodem, afer gazowych, skandali z handlem bronią. Dziś po Pomarańczowej Rewolucji i jej kompromitującej klęsce powodów do „zmęczenia Ukrainą” i irytacji jest jeszcze więcej, niż było ich 10 lat temu. Czasem chciałoby się, jak napisał Wacław Radziwiłowicz, „posłać ją z całym jej bałaganem do wszystkich diabłów”. Ale to nie jest wyjście. Do Ukrainy trzeba mieć cierpliwość i mocne nerwy⁵⁰.

Można dyskutować o psychologii ukraińskiego elektoratu, prostych ludzi, ich stosunku do bezpieczeństwa swego państwa. Ale niepodważalną rzeczywistością

⁴⁷ By C. Bildt, W. Hague, K. Schwarzenberg, R. Sikorski, G. Westerwelle, *Ukraine's Slide*, March 4, 2012 [w:] http://www.Nytimes.Com/2012/03/05/Opinion/05iht-Edbildt05.html?_R=0.

⁴⁸ M. Wojciechowski, „Zjazd Ukrainy” – 5 szefów MSZ publikuje w „NY Times”. Wśród nich Sikorski, 05.03.2012 [w:] http://wyborcza.pl/1,75477,11284158,_Zjazd_Ukrainy____5_szefov_MSZ_publicuje_w__NY_Times_.html.

⁴⁹ P. Kościński, *Ukraińskie cuda nad urną* [w:] „Rzeczpospolita”, 2012, 30 października, s.A8.

⁵⁰ W. Radziwiłowicz, *Do Ukrainy trzeba mieć nerwy*, 10 stycznia 2013 [w:] http://wyborcza.pl/1,75968,13171365,Do_Ukrainy_trzeba_miec_nerwy.html.

jest fakt, że państwo i sam naród ukraiński nie do końca wiedzą, jaką drogą pójść, jakiego lidera potrzebują, jaki kierunek cywilizacyjnego rozwoju wybiorą – euroatlantycki czy euroazjatycki, czy rzeczywiście chcą budować demokrację i integrować się z UE. Ten w ogóle godny podziwu fakt ma swoje historyczne przyczyny, jest wynikiem długoletniej realizacji polityki wynarodowienia i tworzenia człowieka nowej epoki – „człowieka sowieckiego”, albo według rosyjskiego socjologa, profesora Aleksandra Zinowiewa, który stworzył określenie „homo sovieticus” albo „homosos”⁵¹, jakie w Polsce spopularyzował ks. Józef Stanisław Tischner jako formę postkomunistycznej ucieczki od wolności. To człowiek uzależniony od komunizmu, przyzwyczajony do komunistycznej formuły państwa, zniewolony przez system. Jest on jak niewolnik, który po wyzwoleniu z jednej niewoli, czym prędzej szuka sobie drugiej.

Rozwój europejskiego i polskiego społeczeństwa, istniejące trudności są nieporównywalne z realiami ukraińskimi. Różnica w tempie cywilizacyjnego rozwoju pomiędzy społeczeństwem polskim a ukraińskim niewątpliwie na korzyść Polaków i Europy. Dlatego całkiem słuszną wydaje się konkluzja przewodniczącego misji Parlamentu Europejskiego i eurodeputowanego PjN Pawła Kowala, który odpowiadając na pytanie, czy negatywne oceny wyników wyborów powinny mieć wpływ na stosunki Polski i UE do Ukrainy, podkreślał w wywiadzie, że polska racja stanu ma polegać na wspieraniu integracji europejskiej Ukrainy. Izolacja tego kraju nie jest potrzebna. Trzeba też pokazać władzom w Kijowie, jakie są ich możliwości⁵².

Z początkiem 2013 r. ukraińscy dyplomaci rozpoczęli kampanię, której celem jest doprowadzenie do podpisania Umowy o stowarzyszeniu i wolnym handlu z UE jeszcze w tym roku. Prezydent Ukrainy Wiktor Janukowycz określił to jako główne zadanie na 2013 r. *Liczę, że stanie się on rokiem podpisania porozumienia z UE. Wszelkie warunki ku temu są spełnione* – oświadczył szef państwa 4 stycznia 2013 r. w rozmowie z rosyjskojęzycznym wydaniem „Komsomolskaja Prawda – Ukraina”. Takie zadanie prezydent postawił przed nowym szefem dyplomacji, powołanym na to stanowisko 24 grudnia 2012 r. Leonidem Kożarą. Minister cieszy się uznaniem także wśród opozycji. W rzeczywistości Ukraina dysponowała nielicznymi miesiącami, aby przeprowadzić do maja 2013 r. wszystkie niezbędne działania, dlatego że w czerwcu 2013 r. miało odbyć się kolejne posiedzenie Rady w sprawie współpracy pomiędzy Ukrainą a UE. Proceduralne i biurokratyczne procedury w UE są skomplikowane i rozciągnięte w czasie. Z uwagi na to dla podjęcia i przeprowadzenia niezbędnych procedur postępowania w ramach UE dla pozytywnego wyniku dla Ukrainy okres czasu był niewystarczający.

Polskie MSZ jeszcze przed głosowaniem w październikowych wyborach parlamentarnych 2012 r. na Ukrainie lobbowało za tym, żeby nie potępiać Ukrainy za przebieg procesu wyborczego i otworzyć drzwi do podpisania uzgodnionej już przed rokiem umowy. Stąd m.in. słowa Bronisława Komorowskiego o „pozbyciu

⁵¹ А.А. Зиновьев, *Гомо советикус*, Мюнхен, 1981.

⁵² P. Kościński, *Ukraińskie cuda nad urną*, „Rzeczpospolita” 2012, 30 października, s. A8.

się znacznej części lęku o przebieg wyborów na Ukrainie”⁵³, wypowiedziane jeszcze zanim ogłoszono ich ostateczne oficjalne wyniki, co część ukraińskich polityków przyjęła z niedowierzaniem. Polscy dyplomaci wspierają także pomysł, by umowie o stowarzyszeniu i wolnym handlu z UE nadać status tymczasowo obowiązującej od razu po podpisaniu. Chodzi o to, by uniknąć ryzyka odrzucenia umowy w trakcie ratyfikacji w którymś z państw niechętnych integrowaniu się z Kijowem (jak Francja) bądź wyczulonych w sferze retorycznej na przestrzeganie praw człowieka (jak Holandia)⁵⁴.

Nadanie tego statusu ma też skrócić okres presji, jakiej władze ukraińskie są poddawane przez Rosję. Na przełomie roku Moskwa ustami nisko postawionego urzędnika MSZ postawiła Kijowowi ultimatum: albo zrezygnujecie z integracji z Zachodem, albo koniec z relatywnie tanim gazem. Treść, a zwłaszcza forma wypowiedzi, zostały nad Dnieprem przyjęte niczym policzek. Rosja dąży do włączenia Ukrainy do Unii Celnej, którą Kreml stworzył na razie z Białorusią i Kazachstanem. Nasz kraj będzie rozwijać ścisłą współpracę z Unią Celną – powiedział prezydent Wiktor Janukowycz. Nie ma jednak mowy o członkostwie, a co najwyżej przyjęciu tych rozwiązań, które nie przeszkodzą zawarciu Umowy o stowarzyszeniu i wolnym handlu z UE⁵⁵.

Ukrainie brakuje zaufania i zainteresowania ze strony największych unijnych graczy i wpływowych lobbystów takiego poziomu jak Niemcy, Francja czy Wielka Brytania, które mogłyby jeszcze bardziej skutecznie wpłynąć na właściwe opinie ze strony innych krajów UE. Jeszcze przed polską prezydencją w Radzie Europejskiej obserwowano utratę atrakcyjności Partnerstwa Wschodniego w oczach i wypowiedziach przedstawicieli państw członkowskich z powodu tego, że w obecnym formacie i kształcie Partnerstwo Wschodnie jest projektem zbyt słabym w porównaniu do wpływów Rosji, przede wszystkim ekonomicznych w krajach starej unii i postsowieckich. Tym bardziej, że w ramach obecnego zunifikowanego podejścia jakikolwiek rozwój Partnerstwa Wschodniego z jego beneficjentami był i niestety pozostaje bardzo skomplikowanym. Dlatego Polska musi rozwiązywać na raz kilka podstawowych problemów i w tylko przypadku ich powodzenia można będzie mówić o sukcesywnym wdrażaniu Polityki Wschodniej. Koniecznością jest zaproponowanie przez Polskę na forum Unijnym nowej idei rozwoju Partnerstwa Wschodniego i opracowanie wszelkich wspólnych unijnych relacji w Ukrainą jako wspólnego europejskiego przedsięwzięcia.

Natomiast w europejskiej opinii istnieje uzasadnione prawdopodobieństwo niemożności podpisania umowy stowarzyszenia UE z krajem, który nie przestrzega w praktyce podstawowych zasad politycznych Wspólnoty Europejskiej. Komisja Europejska nie będzie ryzykować swojej reputacji – nie wystosuje do państw

⁵³ Prezydent: ważny proeuropejski kurs Ukrainy, 31 października 2012 [w:] <http://www.prezydent.pl/aktualnosc/wydarzenia/art,2352,prezydent-wazny-proeuropejski-kurs-ukrainy.html>.

⁵⁴ M. Potocki, *Ukraiński wyścig z czasem: Kijów walczy o wolny handel z UE*, 7 stycznia 2013 [w:] http://forsal.pl/artykuly/672273,ukraiński_wyścig_z_czasem_kijow_walczy_o_wolny_handel_z_ue.html.

⁵⁵ M. Potocki, *Ukraiński wyścig z czasem: Kijów walczy o wolny handel z UE*, 7 stycznia 2013 [w:] http://forsal.pl/artykuly/672273,ukraiński_wyścig_z_czasem_kijow_walczy_o_wolny_handel_z_ue.html.

członkowskich UE apelu o upoważnienie jej do podpisania umowy stowarzyszeniowej z Ukrainą, ponieważ na czas nie dojdą klarowne i przekonujące argumenty i dowody na korzyść podpisania umowy o stowarzyszeniu. Właściwie, do jakich sukcesów mogłaby odwoływać się Komisja Europejska, apelując do rządów państw-członkowskich Unii Europejskiej o mandat upoważniający do podpisania umowy stowarzyszeniowej z Ukrainą?

Nie sprzyja podpisaniu umowy i wewnątrzpolityczna sytuacja w UE, w szczególności gospodarcza, a także wybory parlamentarne w Niemczech we wrześniu 2013 r. W trakcie kampanii wyborczej, niemiecki rząd nie zgodzi się na taki kontrawersyjny dla obywateli ich kraju posunięcie, jak podpisanie umowy o stowarzyszeniu z Ukrainą, co przewiduje powstanie z niej głębokiej i wszechstronnej strefy wolnego handlu⁵⁶. Natomiast stanowisko Niemiec wobec wspólnej decyzji UE na temat umowy stowarzyszenia z Ukrainą będzie decydujące.

Przynajmniej część, jeśli nie większość krajów UE nie zgodzi się na podpisanie ww. umowy i skorzystają z prawa weta w sprawie umowy o stowarzyszeniu z krajem, w którym nie przestrzega się podstawowych zasad demokratycznych praw i swobód – wolności zgromadzeń obywateli, mediów, wolności słowa i sumienia, uczciwych, niefałszowanych wyborów, gdzie są prześladowani opozycjoniści, gdzie mają miejsce manipulacje w sądach itd. W takich okolicznościach u władz ukraińskich widoczny jest brak możliwości wpływu na decyzję UE w drodze odwołania się do jasno ustawionego przez UE wykazu działań w określonych terminach, ponieważ decyzja UE w sprawie podpisania umowy stowarzyszeniowej z Ukrainą będzie miała charakter czysto polityczny.

W dniu 7 lutego 2013 r. Unijny Komisarz ds. Rozszerzenia i Polityki Sąsiedztwa Stefan Fule przebywał z oficjalną wizytą w Kijowie. Przed przyjazdem na Ukrainę odnosząc się do ewentualnego przystąpienia Ukrainy do budowanej przez Rosję Unii Celnej, Komisarz oświadczył, że UE nie może podpisać umowy stowarzyszeniowej z państwem, które dobrowolnie pozbywa się części niepodległości⁵⁷.

Podczas wizyty potwierdził raz jeszcze, że na wypełnienie warunków poprzedzających podpisanie umowy stowarzyszeniowej z UE Ukraina ma czas tylko do listopada 2013 r. Komisarz skrytykował jednocześnie ukraińskie władze za brak postępów w zbliżaniu się do standardów unijnych. – *Terminy są jasne i zrozumiałe: jest to listopad 2013 roku. Mówiłem, że takich terminów jak grudzień 2013 roku bądź styczeń 2014 roku nie ma* – powiedział po spotkaniu z członkami ukraińskiego rządu. – *Należy rozwiązać wszystkie istniejące problemy. Ukraińskie władze powinny prowadzić realne działania w tym kierunku* – zaznaczył Stefan Fule. Komisarz podkreślił, że od czasu jego ostatniej wizyty na Ukrainie pięć miesięcy temu władze nie dokonały postępów na drodze przemian⁵⁸.

⁵⁶ А. Миселюк, *Повз ЄС. 10 причин того, чому договір про асоціацію Україна-ЄС не буде підписано в 2013 році, 27 лютого 2013* [w:] <http://www.pravda.com.ua/articles/2013/02/27/6984429/>.

⁵⁷ *Ukraina dalej od Unii* [w:] Nasz Dziennik, 8 lutego 2013, Nr 33 (4572), s. 9.

⁵⁸ *Ukraina dalej od Unii, 8 lutego 2013* [w:] <http://www.naszdziennik.pl/wp/23331,ukraina-dalej-od-unii.html>.

Nie możemy podejmować zobowiązań w ramach umowy stowarzyszeniowej z państwem, które nie ma własnego niezależnego prawa, w którym decyzje dotyczące zagranicznej polityki handlowej podejmuje ktoś inny – mówił wówczas komisarz. Stefan Fule zaznaczył, że Bruksela nie będzie występowała przeciwko współpracy Ukrainy z Unią Celną, dopóki nie będzie to kolidowało z ustaleniami zawartymi w umowie stowarzyszeniowej z UE, obejmującej umowę o strefie wolnego handlu⁵⁹.

Po przeprowadzonych rozmowach z Premierem Ukrainy, Komisarz UE Stefan Fule na wspólnej konferencji prasowej zaapelował do ukraińskiego rządu, żeby podjął zdecydowane kroki na korzyść Ukrainy i jej obywateli, że w roku 2013 wspólnym celem Ukrainy i UE jest podpisanie Umowy o stowarzyszeniu, i że realizacja tej historycznej możliwości zależy teraz od działań ukraińskiego rządu. *Trzeba realizować bardziej zmotywowane kroki, okno możliwości zostało otwarte – podkreślił unijny Komisarz Stefan Fule⁶⁰.*

W oficjalnych wypowiedziach władza ukraińska zatroskana procesem przygotowania umowy o stowarzyszeniu z UE, ale było widać, że mocno lawiruje, pragnąc realizować politykę tzw. „strategicznej równowagi”, która tak na prawdę powoduje całkiem niepewną ekwilibrystykę i nie dodaje Ukrainie stabilności na postkomunistycznej geopolitycznej przestrzeni. Ukraiński Premier nawet jeszcze raz powtórzył, że jego rząd wykonał prawie wszystkie warunki podpisania umowy stowarzyszeniowej z UE, ale jednocześnie zadeklarował, że rezultaty negocjacji będą uwzględnione w planie priorytetowych działań ukraińskiego rządu w sprawie eurointegracji Ukrainy na 2013 rok⁶¹.

Departament Informacji i Komunikacji Społecznej Sekretariatu Gabinetu Ministrów Ukrainy po rezultatach wizyty unijnego Komisarza Stefana Fule w Ukrainie 7 lutego 2013 r. oficjalnie poinformował, że Ukraina pozostaje oddana europejskim aspiracjom i wyboru – i nie na słowach, a konkretnymi działaniami w drodze wdrażania reform. Gabinet Ministrów Ukrainy realizuje wszystkie postawione przed nim zadania, aby zabezpieczyć pełnowartościową integrację kraju z Unią Europejską. Według ukraińskiego premiera, właśnie dzięki reformom, które zostały wdrożone w Ukrainie w roku 2012 udało się zapewnić pozytywną dynamikę rozwoju gospodarki. *Stoimy w obliczu jeszcze wielu wyzwań wobec systemowego, a co najważniejsze efektywnego wdrażania reform. Jesteśmy mocno zaangażowani w utrzymanie wysokiej dynamiki zmian, kartę drogową których została uzgodniona – podsumował premier⁶².* Wspólnie wynegocjowane ustalenia zostały uwzględnione

⁵⁹ *Ukraina zostanie członkiem stowarzyszonym Unii Celnej z Rosją*, 14 marca 2013 [w:] <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/ukraina-zostanie-czlonkiem-stowarzyszonym-unii-celnej-z-rosja,312001.html>.

⁶⁰ M. Азаров, *Україна виконала практично всі умови для підписання Угоди про асоціацію. Департамент інформації та комунікацій з громадськістю Секретаріату КМУ*, 07.02.2013 [w:] http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246038821.

⁶¹ M. Азаров, *Україна виконала практично всі умови для підписання Угоди про асоціацію. Департамент інформації та комунікацій з громадськістю Секретаріату КМУ*, 07.02.2013 [w:] http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246038821.

⁶² *Уряд підготував план першочергових заходів на 2013 рік щодо інтеграції України до ЄС, Департамент інформації та комунікацій з громадськістю Секретаріату КМУ*. 07.02.2013 [w:] http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246037263&cat_id=244274130.

w Planie Priorytetowych Działań Rządu Ukrainy w sprawie eurointegracji na 2013 r.⁶³

Przed podpisaniem umowy stowarzyszeniowej z Ukrainą Unia Europejska domaga się od niej reform, m.in. wymiaru sprawiedliwości. Chodzi tu o uwięzionych polityków opozycji. Bruksela uważa, że są oni ofiarami wybiórczego stosowania prawa wobec przeciwników obecnych władz w Kijowie⁶⁴. Odnosząc się do tego w wywiadzie 8 lutego 2013 r. dla niemieckiej gazety „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, premier Ukrainy odpowiedział, że tę pytania nie są pierwszoplanowymi priorytetami. Rząd niczego nie może zrobić, aby zmienić decyzje sądu”, że w porównaniu z kwestiami stowarzyszenia Ukrainy z UE, są to krótkoterminowe problemy. „Chodzi o los naszego narodu, od którego zależy też przyszłość UE. Jeżeli chcemy działać jako politycy odpowiedzialni, nie możemy pozwolić, żeby drugorzędne problemy przyćmiły naprawdę ważne pytania” – powiedział ukraiński premier. „Zamierzamy nadal kontynuować drogę do europejskiej integracji. Ale w tym kraju istnieje prawo, nad którym nie wolno się śmiać. Zachód i Tymoszenko powinni to zrozumieć, i wtedy kompromis będzie możliwy”⁶⁵.

Podobne twierdzenia świadczą tylko o tym, że zamiast ustalonego zakresu reform, oficjalny Kijów ogranicza się do deklaracji i pojedynczych ustępstw ze swojej strony, jak oni uważają, wobec Unii Europejskiej. Ukraina wciąż nalega na podpisaniu umowy o stowarzyszeniu z UE bez podejmowania realnych działań zmierzających ku zmianom prawa i mechanizmów funkcjonowania państwa zgodnie z zasadami Wspólnoty Europejskiej.

Podobne twierdzenia świadczą tylko o tym, że zamiast ustalonego zakresu reform, oficjalny Kijów ogranicza się do deklaracji i pojedynczych ustępstw ze swojej strony, jak oni uważają, wobec Unii Europejskiej. Ukraina wciąż nalega na podpisaniu umowy o stowarzyszeniu z UE bez podejmowania realnych działań zmierzających ku zmianom prawa i mechanizmów funkcjonowania państwa zgodnie z europejskimi. Główną przyczyną tego jest niemożność Kijowa wykonania niezbędnego minimum działań w ścisłym terminie, chociażby w priorytetowych obszarach dla podpisania umowy stowarzyszeniowej. Po pierwsze, całkowite zaprzestanie praktyk wybiórczego stosowania wymiaru sprawiedliwości, i nie ograniczanie się zwolnieniem z więzienia przywódców opozycji. Po drugie, przeprowadzenie, zgodnie z wymogami UE, reform politycznych, określonych w Agendzie Stowarzyszenia Ukraina-UE: konstytucyjną oraz sądową. Jest jeszcze trzeci obszar reformowania – prawo wyborcze, w którym deklaracji o intencjach oraz oświadczeń nie wystarczy, żeby wyraźnie naprawić istniejące błędy. W dniu 6 kwietnia 2013 r. Prezydent Ukrainy Wiktor Janukowycz polecił pilne rozpatrzenie prośby o ułaskawienie skazanego na cztery lata więzienia byłego szefa MSW Jurija

⁶³ Уряд підготував план першочергових заходів на 2013 рік щодо інтеграції України до ЄС, Департамент інформації та комунікації з громадськістю Секретаріату КМУ. 07.02.2013 [w:] http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246037263&cat_id=244274130.

⁶⁴ *Ukraina dalej od Unii*, 8 lutego 2013 [w:] <http://www.naszdziennik.pl/wp/23331,ukraina-dalej-od-unii.html>.

⁶⁵ *Азаров пояснив німцям, що справи Тимошенко і Луценка – другорядні, 8 лютого 2013* [w:] <http://www.pravda.com.ua/news/2013/02/8/6983138/>.

Łucenki na prośbę Rzecznika Praw Człowieka w Ukrainie Waleriji Łutkowskiej. O jej wniosku administracja prezydencka Ukrainy poinformowała wieczorem 5 kwietnia 2013 r.⁶⁶ W dniu 7 kwietnia Prezydent Ukrainy ułaskawił dwóch ministrów rządu Julii Tymoszenki – byłego szefa MSW Jurija Łucenko i byłego ministra ekologii Georgija Filipczuka⁶⁷.

Reakcja europejskich liderów była niezwłoczna, którzy jednogłośnie podkreślali, że ułaskawienie Jurija Łucenki jest pierwszym, ale ważnym krokiem na drodze do rozwiązania problemu wybiórczego stosowania prawa na Ukrainie oraz jest to sukcesem polityki całej UE⁶⁸. W opinii Prezydenta Bronisława Komorowskiego to dobry krok służący odbudowaniu pozytywnego wizerunku Ukrainy, co obok reform jest warunkiem podpisania umowy stowarzyszeniowej UE-Ukraina podczas szczytu Partnerstwa Wschodniego w Wilnie w listopadzie 2013 roku⁶⁹.

Szczyt UE-Ukraina, który odbył się 25 lutego 2013 r. w Brukseli nie miał na celu odpowiedzieć na pytanie: czy będzie podpisana umowa o stowarzyszeniu między Ukrainą a Unią Europejską na szczycie Partnerstwa Wschodniego w Wilnie w listopadzie 2013 r., czy nie. Głównym zadaniem, które zostało postawione i skutecznie zrealizowane przez Europejczyków, było określenie całej listy warunków niezbędnych do podpisania umowy w trakcie osobistego kontaktu z Prezydentem Wiktorem Janukowyczem przewodniczącego Rady Europejskiej Herman Van Rompuy i przewodniczącego Komisji Europejskiej Jose Manuel Barroso.

Warunki te zostały sformułowane jeszcze w ubiegłym roku na spotkaniu ministrów spraw zagranicznych UE w Brukseli w dniu 10 grudnia 2012 r., w lutym 2013 roku komisarz Stefan Fule przekazał ich osobiście Premierowi Wiktorowi Azarowu. Komisarz Stefan Fule podkreślił, że koniecznym i wystarczającym warunkiem do zawarcia układu o stowarzyszeniu Ukraina-UE w grudniu 2013 r. jest wykonanie całego pakietu wymagań UE. *To nie jest przypadek, kiedy z wiśni są zrywane tylko te jagody, które się podobają. To jest pakiet wymagań, i wy nie możecie wybrać – to my robimy, a to – nie. Dopóki nie zostaną wykonane wszystkie warunki uważamy, że nie jest spełniony żaden*. „Formuła Fule” właśnie jest kluczem do odpowiedzi na pytanie, czy Ukraina podpisze umowę stowarzyszeniową w Wilnie.

W tym sensie przyszłość podpisania umowy stowarzyszeniowej między Ukrainą a UE nie jest napawana optymizmem. Ponieważ Unii zależy nie na oddzielnych szczegółowych rozwiązaniach, a chodzi o wykonanie pełnego pakietu wymagań.

⁶⁶ Янукович наказав негайно розібратися з помилюванням Луценка, [w:] http://www.pravda.com.ua/news/2013/04/5/6987544/view_print/; Janukowycz w trybie nadzwyczajnym ułaskawi człowieka Tymoszenko?, 06 kwietnia 2013 [w:] <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/janukowycz-w-trybie-nadzwyczajnym-ulaskawi-czlowieka-tymoszenko,316796.html> (05.04.2013).

⁶⁷ Указ Президента України № 197/2013 Про помилювання засуджених, 7 kwietnia 2013 [w:] <http://www.president.gov.ua/documents/15624.html> (07.04.2013).

⁶⁸ Unia: uwolnienie to "pierwszy, ważny krok, [w:] <http://www.tvn24.pl/unia-uwolnienie-to-pierwszy-wazny-krok,316960,s.html> (07.04.2013).

⁶⁹ Unia: uwolnienie to "pierwszy, ważny krok, [w:] <http://www.tvn24.pl/unia-uwolnienie-to-pierwszy-wazny-krok,316960,s.html> (07.04.2013).

Niektóre z nich Kijów odmawia wykonania, niektóre – nie może wykonać⁷⁰. Natomiast Ukraina demonstruje brak pracy systemowej i zauważalnych postępów w zakresie wdrażania norm UE, przynajmniej w poszczególnych sektorach w Ukrainie, niezdolność władz do realizacji systemowych i efektywnych działań po implementacji treści fundamentalnych zmian uzgodnionych w agendzie negocjacji ws. stowarzyszenia UE-Ukraina.

Z pewnością Unii Europejskiej zależy nie na oddzielnych szczegółowych rozwiązaniach, a chodzi o wykonanie pełnego pakietu wymagań. Niektóre z nich Kijów odmawia wykonania, niektóre nie może wykonać, demonstrując brak pracy systemowej i zauważalnych postępów w zakresie wdrażania norm UE, przynajmniej w poszczególnych sektorach w Ukrainie, woli rozwiązań w trybie „dzisiaj na dzisiaj”. Natomiast UE działa na zasadzie „więcej za więcej”. Im więcej szacunku dla wspólnych wartości i woli politycznej do zreformowania demonstruje kraj, tym większe wsparcie ze strony UE może być mu udzielone.

Przyznając możliwość podpisania lub nie podpisania umowy stowarzyszeniowej w Wilnie, Ukraińcy wciąż przekonują siebie w tym, że Unii Europejskiej bardzo zależy na takim ważnym i nawet strategicznym kraju, jakim jest Ukraina. I że UE nie zrezygnuje z kontynuacji dialogu, i tym oszukują samych siebie. W międzyczasie, w celu przygotowania optymalnej strategii reagowania w maju 2013 r. oficjalny Kijów musi bezstronnie i kompleksowo ocenić sytuację, aby zrozumieć, przede wszystkim, w jakim punkcie drogi ku stowarzyszeniu z UE znajduje się Ukraina, przeanalizować wszystkie scenariusze możliwego rozwoju, dokładnie przygotować się zarówno jak na pozytywny, tak i negatywny wariant rozwoju wydarzeń.

Jak słusznie zauważają politycy i eksperci, do Ukrainy „trzeba mieć cierpliwość i mocne nerwy”. To walka o przyszłość Ukrainy, jej miejsce na mapie politycznej. W ostatnich czasach Prezydent Rosji Władimir Putin chciałby tak szybko i radykalnie rozciąć węzeł ukraiński, że wobec Kijowa zachowuje się, łagodnie mówiąc, niedelikatnie. Latem kazał Janukowyczowi długo czekać na siebie na Krymie, bo zamiast być u niego na wyznaczoną godzinę, pojechał do rosyjskich motocyklistów. Potem natarczywie naciskał na prezydenta Ukrainy, by ten wzorem Białorusi i Kazachstanu przystąpił do Unii Celnej z Rosją i tym samym za tani gaz przekreślił europejskie aspiracje swego kraju, tak że Janukowycz w ostatniej chwili odwołał swój wyjazd do Moskwy. Na Kremlu najwyraźniej stracili nerwy przerażeni tym, że Kijów może w końcu podpisać układ stowarzyszeniowy z Unią Europejską, a wtedy nie powiodłyby się wielkie moskiewskie plany jednoczenia byłych republik ZSRR. Prezydent Wiktor Janukowycz pewnie chciałby mieć i tani gaz z Rosji, i inwestycje europejskie, ale wiecznie lawirować między Wschodem a Zachodem się nie da. I im bardziej natarczywie Moskwa będzie na niego naciskać, tym chętniej będzie słuchał cierpliwie i delikatnie rozmawiających z nim

⁷⁰ А. Миселюк, *Повз ЄС. 10 причин того, чому договір про асоціацію Україна-ЄС не буде підписано в 2013 році, 27 лютого 2013*
[w:] <http://www.pravda.com.ua/articles/2013/02/27/6984429/>.

emisariuszy PE, lepiej rozumiał, że Ukraina, jeśli przeprowadzi niezbędne reformy, znajdzie swoje miejsce w Europie, gdzie też chcą ją rozumieć i widzieć⁷¹.

Podpisanie w dniu 5 kwietnia 2013 r. memorandum ws. budowy drugiej nitki gazociągu Jamał II przez Polskę, omijającą Ukrainę, między spółkami Gazprom a EuRoPol Gaz, w ocenie wiceprzewodniczącego PO Grzegorza Schetyny, to klasyczny przykład jak Rosja potrafi używać kwestii bezpieczeństwa energetycznego do realizacji swoich celów politycznych. Rosja ma wielkie doświadczenie i potrafi prowadzić negocjacje i tworzyć fakty polityczne właśnie w taki sposób, jak widzieliśmy ostatnio – ocenił Schetyna. Jego zdaniem obecna sytuacja, wynika z kłopotów, które są w polityce gazowej między Rosją a Ukrainą i między Rosją a Niemcami. Nie może być tak, że będziemy zakładnikami każdej informacji i polityki rosyjskiej, która chce użyć gazu, by wpłynąć na sytuację w Europie Środkowej. Nie powinniśmy dopuścić, by takie gesty spowodowały zakłócenia na linii Warszawa-Kijów. To jest nam niepotrzebne – dodał. Powinniśmy mieć więcej dystansu i umieć wyciągać wnioski⁷².

Stosowanie przez Rosjan „dyplomacji ekonomicznej” w postaci „nieoczekiwanych” propozycji Gazpromu, pośrednio skierowanych przeciwko Ukrainie, może raz jeszcze posłużyć bodźcem zachęcającym Kijów do przystąpienia do Euroazjatyckiej Unii Celnej, ale z innej – stanowczo zniechęcić i jednocześnie skłonić Ukrainę do wyboru europejskiej drogi rozwoju, wywiązania się ze swoich obietnic wobec UE i w taki sposób sukcesywnego podpisania Umowy o stowarzyszeniu z UE.

Niewątpliwie szansa podpisania umowy stowarzyszeniowej z UE w Wilnie to unikatowa możliwość i prawdziwa realna okazja, by rozpocząć proces zasadniczych zmian we wszystkich strategicznych sferach życia w Ukrainie. Rozpoczęcie takiej pracy samo wymaga ogromnej i długotrwałej pracy przygotowawczo-naprawczej w kraju, wewnątrz społeczeństwa ukraińskiego. Takiej pracy nie da się wykonać w ciągu kilku miesięcy. I, być może, tylko jedynym pozytywem z obecnej sytuacji w stosunkach pomiędzy Ukrainą a UE byłoby uruchomienie faktora motorycznego systemowych zmian, tj. aktywizacja sił politycznych, zdolnych podtrzymywać i napędzać to koło zamachowe, utrzymując ciągły ruch w tym kierunku⁷³. Im wcześniej rozpoczną się takie prace, tym lepiej dla kraju i jego obywateli. W związku z powyższym, z obiektywnego punktu widzenia istnieje szereg przeszkód, niemożliwych do pokonywania, aby Ukraina i UE podpisały w listopadzie 2013 r. porozumienie w sprawie stowarzyszenia. Część z nich znajdują się w kompetencji Ukrainy, część – UE.

Polska prowadzi aktywną politykę na rzecz rozwoju Europejskiej Polityki Wschodniej, często w granicach unijnych inicjatyw i mechanizmów, a niekiedy

⁷¹ W. Radziwinowicz, *Do Ukrainy trzeba mieć nerwy*, 10 stycznia 2013 [w:] http://wyborcza.pl/1,75968,13171365,Do_Ukrainy_trzeba_miec_nerwy.html.

⁷² Schetyna: *Zaskakujące, że Budzanowski nie wiedział o memorandum*, 06 kwietnia 2013 [w:] <http://www.tvn24.pl/schetyna-zaskakujace-ze-budzanowski-nie-wiedzial-o-memorandum,316791,s.html>.

⁷³ А. Мисельюк, *Повз ЄС. 10 причин того, чому договір про асоціацію Україна-ЄС не буде підписано в 2013 році, 27 лютого 2013* [w:] <http://www.pravda.com.ua/articles/2013/02/27/6984429/>.

przekraczając ich na różnych obszarach działalności, występuje niekwestionowanym inicjatorem Partnerstwa Wschodniego. Nie wszystko udało się zrealizować w bardzo trudnych obecnych czasach. *Polska*, – pisał Maciej Łętowski – *powinna się uczyć polityki od de Gaulle'a, który w latach II wojny – nie mając państwa, silnej armii i wielkich pieniędzy – zapewnił Francji status trzeciego alianta i powojennego mocarstwa zachodnioeuropejskiego. Jeśli jest wizja i wola, środki zawsze się znajdują. Polska może zapewnić sobie status ponad obecną miarę – status potęgi regionalnej. Co więcej, nasze otoczenie oczekuje tego od Polski. Oczekuje misji cywilizacyjnej i stabilizacyjnej, pod jednym wszakże warunkiem – że będzie ona prowadzona nie pod sztandarami polskimi, lecz unijnymi. Unia jest wężdzidłem nałożonym na Niemcy. Takim samym wężdzidłem będzie dla Polski. Będzie chronić naszych wschodnich sąsiadów i przyjaciół przed arogancją i ekspansją...*⁷⁴.

Solidaryzując się ze słowami ministra spraw zagranicznych Radosława Sikorskiego, które padły w Sejmie RP w czasie przedstawienia kierunków Polskiej polityki zagranicznej na 2012 r., chcielibyśmy móc kiedyś powiedzieć słowami profesora Jana Kieniewicza o naszych Wschodnich Sąsiadach, że *ani tu Wschód, ani Zachód, lecz po prostu Europa*⁷⁵.

Położona w samym sercu Europy, mając dobrą lokalizację geograficzną oraz bogate zasoby naturalne, Ukraina jest buforem między ambitną Rosją a światem zachodnim, zmuszona do ciągłego stosowania podwójnych standardów w swojej działalności politycznej pod wpływem czynników, które nie zawsze są ukraińskimi interesami narodowymi. Idea narodowa jest tym czynnikiem, który chroni Ukraińców przed wynarodowieniem, określa charakter i perspektywy rozwoju narodu ukraińskiego. W swoim czasie wybitny ukraiński działacz polityczny o polskich korzeniach Waław Lipiński⁷⁶ stwierdził, że główną różnicą Ukrainy od Moskwy jest nie język, nie plemię, nie wiara, a inny, tworzony od wieków, system polityczny, inny metod organizacji elity rządzącej, inne relacje państwa i obywateli⁷⁷. Destruktywną częścią składową współczesnego euroazjatyizmu jest autorytaryzm, który rzeczywiście panuje w Rosji i na Białorusi. W konwencji odrodzenia ukraińskiego Mykoła Chwyłowij⁷⁸ wysunął dość rewolucyjne hasło: „Z dala od Moskwy, dawaj Europę!”⁷⁹.

A póki co, po sześciu-ośmiu godzinach czekania na przekroczenie zewnętrznej granicy Unii Europejskiej z Ukrainą krajobraz niewiele się zmienia, tylko drogi

⁷⁴ M. Łętowski, *Unijna w formie, jagiellońska w treści*, [w:] „Gazeta Wyborcza”, 12-13. października 2002, <http://niniwa2.cba.pl/polskaunijnawformie.htm>.

⁷⁵ R. Sikorski, *Kierunki polskiej polityki zagranicznej w 2012 roku* [w:] <http://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-ue-nato-usa-i-rosja-sikorski-w-sejmie-o-priorytetach.nId,595129> (29.03.2012).

⁷⁶ Wybitny ukraiński polityk, z pochodzenia Polak, historyk, socjolog, pisarz polityczny, teoretyk ukraińskiego konserwatyzmu, jeden z organizatorów ukraińskiej partii demokratycznej. Za czasów Hetmanatu - Ambasador Ukrainy w Austrii.

⁷⁷ В.Липинський, *Листи до братів-хліборобів*, Відень, 1926, с. 43.

⁷⁸ М. Г. Фітільов (Микола Хвильовий –pseudonym), Rosjanin z pochodzenia, urodził się w 1893r. w województwie Charkowskim. Ukraiński pisarz, poeta, eseista, jeden z założycieli porewolucyjnej prozy ukraińskiej.

⁷⁹ М. Хвильовий, Твори В 5 т. Нью-Йорк-Балтімор-Торонто 1983, т. 5, с. 46

stają się wyraźnie gorsze. Jadąc dziesiątki kilometrów nie napotkamy licznych gospodarstw rolnych, zakładów przemysłowych, jedyne, co towarzyszy to cicha przestrzeń i natura. Ogromne niezagospodarowane tereny zachwycają, ale i przerażają. Relikty przeszłości, poniekąd absurdalne i niepowtarzalne, potrafią wyłonić się nagle w najmniej spodziewanym miejscu, przy drodze prowadzącej donikąd.

Wsparcie Ukrainy i jej europejskiej przyszłości nie jest celem samym w sobie, ale wspólną europejską drogą ku tworzeniu nowoczesnego ukraińskiego państwa prawa i społeczeństwa obywatelskiego. Polska przeszłość to teraźniejszość Ukrainy, która przesiąknięta wspólną historią i nadzieją na przyszłość. Ukraińcy oczekują i potrzebują zmian. Tego nie można zdradzić. Tego nie wolno zapominać.

Prace na artykulem ukończono w sierpniu 2013 r.

SUMMARY

Impact of the Eastern Partnership Policy on the Ukraine's future

Located in the heart of Europe, with a good geographical location and rich natural resources, Ukraine is a buffer between Russia and the ambitious Western world, forced to continuous use of double standards in its political activity under the influence of factors which are not always the Ukrainian national interests. National idea is the factor that protects the Ukrainians against denationalization, defines the nature and prospects of development of the Ukrainian nation. Poland supported Ukraine in its quest for the then EU and NATO, and monitor events and the course of the presidential elections in Ukraine in January 2010, has the side closer institutional cooperation of the EU with Ukraine. According to political scientists, Ukraine also had a chance to become one of the leaders of the Eastern Partnership in the former Soviet space and thus strengthen its role as a regional leader under the auspices of the EU. But the only possible way for Ukraine to acquire membership in the EU would be reforming social life as a result of the cooperation within the Eastern Partnership.

Key words: Eastern Partnership, geopolitics, Ukraine.